

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Тони Шекерджиева-Новак, преподавател в АМГИИ „проф. Асен Диамандиев“, Пловдив, в професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство, научна специалност Музикознание и музикално изкуство

за

дисертационен труд на тема:

**Педагогическото наследство на Гена Димитрова – съхранената традиция на школата „Бръмбаров“, обогатена с най-добрите вокални практики на големите музикални сцени
от Габриела Георгиева**

докторант в НМА „проф. Панчо Владигеров“ – София,
Вокален факултет, катедра „Класическо пеене“

за присъждане на образователната и научна степен „**доктор**“ в професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство, научна специалност Музикознание и музикално изкуство

Академична справка за докторант Габриела Георгиева

Габриела Георгиева завършва Държавна музикална академия "Панчо Владигеров" в класа на проф. Руско Русков през 1998 година. (Магистър е от 2010 г., НБУ.) Още същата година започва специализацията ѝ по оперно пеене в Българската академия за изкуство и култура "Борис Христов" в Рим. Професионалният ѝ дебют е с ролята на Леонора от "Трубадур" на Верди, на сцената на опера Варна през 2002 година. Софийската опера я привлича за ролята на Амелия от "Бал с маски" още същата година. (През 2004 с тази роля гастролира успешно на сцените във Франция и Испания). Следват ролите на Леонора в „Трубадур“ и Мадалена от „Андре Шение“. Много скоро добавя в репертоара си три нови партии - на Тоска, на Дидона от "Дидона и Еней" и на Абигаил от "Набуко". Сред изключително богатия ѝ репертоар трябва да отворим ролите на Яна от оп. „Янините девет братя“ на Любомир Пипков, Ярославна от оп. „Княз Игор“ на Бородин, Турандот от оп. „Турандот“ на Пучини, Манон от оп. „Манон Леско“ на Пучини, Норма от оп. „Норма“ на Белини, Одабелла от оп. „Атила“ на Верди, Сантуца от оп. „Селска чест“ на Маскани, Леонора от оп. „Силата на съдбата“ на Верди, Донна Елвира от оп. „Дон Жуан“ на Моцарт, Елизабет Валоа от оп. „Дон Карлос“ на Верди, Лейди Макбет от оп. „Макбет“ на Верди, Джоконда от оп. „Джоконда“ на Понкиели и др. Габриела Георгиева изпълнява сопрановите партии в „Реквием“ на Верди, „Стабат матер“ на Перголези, „Стабат матер“ на Росини, „Девета симфония“ на Бетховен.

Гастролира на много престижни сцени по света, сред които Виенската Щатсопера, Большой театър, Дворецът на музиката в Барселона, Националната аудитория в Мадрид, Оперите в Берн, Цюрих, Грац, Риека, Сплит, Загреб, Терми ди Каракала в Рим, Театър "Белас Артеc" в Мексико Сити и др. Участва в гастроли на Софийската опера и балет в Япония с оперите "Княз Игор" и "Турандот", гостува на Международния музикален фестивал на световноизвестния чешки тенор Петер Дворски.

Габриела Георгиева пее активно във всички български театри още от началото на своята кариера. Богатата ѝ концертна дейност включва и множество камерни концерти в България и в чужбина. От 2006 е солист на Софийската опера и балет. Има записи с оркестъра на БНР с диригентите Велизар Генчев, Георги Димитров и Григор Паликаров.

Вокалното си майсторство усъвършенства и при знаменития ни тенор Калуди Калудов (2000-2002) и великата Гена Димитрова, при която се обучава от 2000 до 2005. Активен участник е и в майсторските класове на Долорес Заджик, Анна Томова-Синтова, Каролин Дюма, Петер Дворски, Ирина Гавриловичи.

Лауреат е на много наши и международни конкурси, като първи международен конкурс „Риека Белканто 2005“ в Хърватия, XIII международен конкурс за млади оперни певци „Борис Христов“, лауреатски дни Катя Попова, международен конкурс „Христо Бръмбаров“, национален конкурс „Светослав Обретенов“-Провадия, национален конкурс „Георги Златев-Черкин“.

Носител на наградата на предаването на БНР „Allegro vivace“ за активна творческа дейност и награда „Златно перо“.

Габриела Георгиева е асистент на проф. д-р Свилен Райчев, в НМА „Проф. Панчо Владигеров“. В преподавателската си практика се стреми към изграждане на правилна вокална постановка, основана на верни и трайни певчески навици. В личния си метод съчетава принципи на две от най-големите български вокални школи, тези на проф. Георги Златев – Черкин и проф. Христо Бръмбаров. Докторантката прилага много от методическите решения на Гена Димитрова, които изучава при съвместната си работа с нея.

Научни публикации по темата на дисертацията

В подкрепа на теоретичната си разработка дисертантката представя три публикации:

1. Алманах – НМА „Проф. Панчо Владигеров“, София, 2017г. – *„Непознатата Гена Димитрова – методи и практики в педагогическата работа на оперната прима“*. (електронно издание)
2. „Музикални хоризонти“, кн.5/2018г. – *„Школата „Бръмбаров“ – основни принципи във вокалната работа на Маестрото, оформили едни от най-успелите български оперни певци от втората половина на XX век.“*

3. „Пролетни научни четения“ - АМТТИИ, Пловдив, 2018г.- *„Педагогическата работа на Гена Димитрова - безценно продължение на една впечатляваща кариера.“*, ISSN 1314-7005

Дисертационният труд на тема „Педагогическото наследство на Гена Димитрова – съхранената традиция на школата „Бръмбаров“, обогатена с най-добрите вокални практики на големите музикални сцени“ се състои от 259 страници. Съдържа увод, четири глави, заключение, приноси, библиография, приложения и публикации по темата. Обсъден и предложен за защита на заседание на катедра „Класическо пеене“ – ВФ, състояло се на 17 май 2021г.

Приложенията съдържат технически упражнения използвани от проф. Христо Бръмбаров; технически упражнения използвани от Гена Димитрова и три интервюта - с доц. Ирена Бръмбарова, направено на 19.02.2018, с тенора Арон Аронов, направено на 6.04.2018, със сопрана Мария Коровешова – Рокас, направено на 4.09.2019 година.

Цели и задачи на дисертацията

Обект на изследването е оперната певица **Гена Димитрова**. **Предмет** на изследването е анализ на вокалните ѝ принципи и педагогическия ѝ подход, а **основна негова цел** е да бъдат изведени и съхранени принципите на вокалната работа и наследството, което оставя в педагогическите си методи великата Гена Димитрова, *„като продължение на школата на нейния учител Христо Бръмбаров, дообогатявайки я със своя богат сценичен опит.“* (стр. 5, Автореферат) При реализиране на основната цел, докторантката си поставя следните **задачи**:

- Да бъде изграден портрет на **педагога** Гена Димитрова, чрез анализ на дешифрирани лични уроци на докторантката с нея, чрез интервюта с нейни ученици, колеги и съмишленици, чрез цитати от книги и интервюта в пресата.
- Да бъдат систематизирани методите и принципите на работа на проф. Христо Бръмбаров, върху които изгражда своята вокална методика Гена Димитрова.
- Да бъде изведена система от технически упражнения използвани от проф. Христо Бръмбаров
- Да бъдат систематизирани техническите упражнения, използвани от Гена Димитрова.
- Да бъдат реализирани интервюта с нейни ученици, с цел представяне на различни гледни точки за педагогическата ѝ работа.
- Да се подчертае най-ценното в педагогическата дейност на Гена Димитрова - огромния ѝ опит по световните сцени и работата ѝ с едни от най-великите диригенти, режисьори и музиканти на ХХ век, знания, които тя прилага на практика в заниманията си с младите певци.
- Да бъде подчертана връзката между педагогическия подход и умението на Гена Димитрова да анализира, да се самонаблюдава и да осмисля субективните си усещания.

- Да бъдат открити съответните анализи, които примата прави на базата на знания, получени при задълбоченото изучаване на специализираната световна вокална методическа литература.

Значимост на изследвания проблем

В дисертацията си Габриела Георгиева се опитва да подпомогне извличането на нови знания за живота и творчеството на великата Гена Димитрова, да проследи и преосмисли метода на работа на нейния вокален педагог, проф. Христо Бръмбаров. Посредством коректното изследване и цитиране на разностранни източници, факти, документи, записи, статии, но преди всичко, чрез дешифриране на личните си уроци с певицата и вокален педагог Гена Димитрова, Габриела Георгиева цели да свърже *„принципите на преподаване на Маестрото с начина на работа на Гена Димитрова като вокален педагог превъплътила традициите на неговата вокална школа, дообогатявайки ги със своя изключително богат сценичен опит.“* (стр. 6 от дисертацията). Значимостта на изследвания проблем има няколко аспекта: научно-изследователски, исторически, практически и творчески. Дисертацията е насочена към широка аудитория от вокални педагози, студенти, творци в сферата на оперното изкуство, музиканти и музиковеди.

Познаване състоянието на проблема

Изследването е задълбочено и мащабно, основано на сериозно проучване на значително количество литература, на изучаване и анализиране на факти, публикации и интервюта, на лични разговори и контакти с обекта на изследване, на сериозно тълкуване на специализираната национална и световна вокална методическа литература. Впечатляваща е библиографската справка, която включва голям брой единици на кирилица и латиница, както и множество статии от ежедневници и периодични медийни издания.

В първа глава, биографична, докторантката рисува образа на Гена Димитрова, като един *„неспокоен дух, който непрекъснато търси и се развива. Никога не се задоволява с постигнатото и се опитва да вникне в детайлите и дълбочината на ролята, която подготвя.“* (стр.22 от дисертацията) Наред с извесните ни факти от биографията на голямата ни певица, Габриела вплита в изследването си нейни мисли, които придават още по-голяма автентичност и тежест на написаното. Тя изтъква съчетанието на естествената спонтанност с професионалната овладяност, трезвостта на преценката и подчертания самоконтрол, характерни за голямата Гена Димитрова. Димитрова очертава *„осъзнаването на необходимостта да усъвършенства гласа си, чрез неспирно търсене и работа над вокалната си подготовка, (което) неминуемо я обръща към себе си в дълбочина и я дистанцира от повърхностното и показното“* (пак там) правила, обобщени в максимата *„търпението превръща черничевия лист в коприна“*, споделена от Гена Димитрова в интервю пред Вера Грозева. (Грозева, Вера. *Срещи и интервюта с три поколения оперни певци*. София: „Музика“, 1981.) Вълнуващи са цитатите отразяващи мнението на критиката, на световни музиканти, с

които работи Гена, като Маурицио Арена, Теодора Чели, Лео Нучи, Рената Тебалди, Караян и др.

Втора глава е посветена на големия педагог проф. Христо Бръмбаров и неговата школа, създала и формирала певицата и педагога Гена Димитрова. Докторантката изследва и анализира вокално-постановъчните принципи и особености на „Школата Бръмбаров“, основополагащи за педагогическата практика и методика на Гена Димитрова. *„Необходимо е дълга практика, всеотдайна работа, висока дарба и интуиция; „Ухо, което вижда и око, което слуша”, защото гласопроизвеждането е високо диференциран, сложно съчетан двигателен акт.“*, казва Маестрото за работата на вокалния педагог, в студията си *„Техническото оформяне и кариерата на оперния артист“*- 1967г, стр.4. *„Самата Гена Димитрова извървява своя нелек път в оперното изкуство, придържайки се към един висок морал и естетика в изкуството, заложен и именно от нейния учител“*(стр. 28, от дисертация) Особено интересни са събраните упражнения за гласова постановка използвани от него, полезни със съответните обяснения и указания към тях. Тук много оригинално е вплитането на материали от интервюто с доц. Ирена Бръмбарова, съпруга, съратник и последовател на проф. Бръмбаров. Базирайки се на трудовете на Алдона Киселене и доц. Бръмбарова, на докладите на проф. Бръмбаров и проф. Сили Бръчкова, докторант Георгиева обобщава принципите на вокалната методика на школата на Маестрото. *„През своята 37 годишна кариера като педагог Хр. Бръмбаров пренася принципите на италианското белканто у нас, съобразявайки се с фонетичните особености на българския език. Именно той е човекът, благодарение на когото се заговаря за българската вокална школа.“*(стр. 47 от дисертацията)

Трета глава има за цел да представи образа на голямата оперна певица, като преподавател. Тук Габриела Георгиева прилага индуктивен метод, като си служи дешифрирани записи от личните ѝ уроци с Гена, факт, особено ценен за значението и мястото на труда в съвременната теоретична литература. Вълнуващи са думите, с които започва тази част от дисертацията – *„Пристъпвам към писането на тази глава с огромен респект и уважение към личността на Гена Димитрова. Изпитвам потребност да напиша този труд в знак на признателност към човека и учителя. Това е единственият начин, по който бих могла да засвидетелствам благодарността си към нея за грижите, отдадеността и обичта, с които подхождаше към формирането ми като певица.“* (стр. 60) В хода на тази глава Георгиева се опитва да представи решения за конкретни вокални проблеми при изграждане на правилни певчески навици, като кара читателя да анализира и издирва вокалните истини, касаещи него самия. Без да представя последователна методология, докторантката извежда характерните за Гена Димитрова преподавателски принципи и въпроси, свързани с - опознаването на анатомичното устройство и функционирането на гласовия ни апарат; правилната певческа стойка; положението на езика; мекото небце; долна челюст, вътрешен и външен отвор на устата; певческото дишане; артикулация и произношение; атака на тона, резонанс и регистри; височини; интерпретация; упражнения.

Четвърта глава, озаглавена „*Наследството на Гена Димитрова – интервюта с нейни ученици за педагогическата ѝ работа*“ съдържа разкази на колеги на Георгиева, които говорят за педагогическия подход на Примата. Чрез тях е обрисувана процеса на работа върху вокалната постановка, така както я търси и разбира Гена. Интервютата вълнуват със своята автентичност и достоверност, обстоятелства към които се стреми и Габриела Георгиева. Те включват мислите на певците Баясгалан Дашням, Велислава Нинова, Елена Баръмова, Петър Данаилов, Лили Стефанова, Алексей Иванов, Стефан Владимиров, проф. д-р Мария Белчева, пианистката доц. д-р Елена Каралийска и доц. д-р Григор Паликаров, диригент.

В **заклучението** на дисертацията докторантката пише за желанието си да сподели чрез труда си с младото поколение това, което е научила от Гена Димитрова, „човек изпълнен с преклонение към паметта на нейния учител проф. Христо Бръмбаров“. *„Усеещам необходимостта да отдам от своя страна моето признание и благодарност към нея, пишейки за педагогическите ѝ търсения и постижения. Тя през целия си живот изучава пътя към високото вокално изкуство и се стреми да надгражда и усъвършенства постиженията на предците си с огромно уважение и респект.“*

Георгиева извежда следните лични приноси на дисертацията:

- За първи път се прави опит за анализ на дейността на голямата българска певица Гена Димитрова като педагог.
- Изведени са вокално-педагогическите и естетически принципи, които Гена Димитрова изповядва. Въз основа на събраните записи на докторантката от личните ѝ уроци с нея, на интервюта с нейни ученици и съмишленици, на много цитати от пресата и художествената литература е направен опит за систематизиране на начина ѝ на работа и вокално-методическите ѝ принципи.
- Разгледани са обстойно вокално-постановъчните принципи и са анализирани характерните особености на „Школата Бръмбаров“, като основа, върху която Гена Димитрова построява своята педагогическа практика.
- Анализирани са основни понятия и знания за вокално-постановъчния процес. Формулирани са конкретни проблеми на вокалната работа при професионалното изграждане на оперния артист. Посочени са и начини за справяне с някои вокални трудности и разрешаване на постановъчни проблеми.
- В труда са събрани и систематизирани технически упражнения за гласова постановка, използвани от Гена Димитрова и някои обяснения към тях, касаещи целта и начина им на приложение.
- Събрани са упражненията за гласова постановка използвани от проф. Христо Бръмбаров със съответните обяснения и указания към тях.
- Трудът съдържа автентични цитати от аудио записите от личните уроци на докторантката с Гена Димитрова.

От особена полза за педагози, ученици и изследователи са систематизираните от докторантката технически упражнения, прилагани от Гена Димитрова. Георгиева ни запознава с анализи, които примата прави на базата на знания, получени при задълбоченото изучаване на специализираната световна вокална методическа литература. Използването на непосредствения изказ на Примата при представяне на отделни проблеми в работата на оперния певец и способите за тяхното разрешаване намирам за особено силен и въздействащ.

Коректност при цитирането

Габриела Георгиева използва богата библиография и източници. Цитиранията са коректни, съобразени с последните изисквания в Р България.

Авторефератът отговаря на дисертацията и предава коректно характера на научния текст на докторската работа.

Лични качества на автора

Габриела Георгиева е един от водещите сопрани в българския оперен театър в днешно време. Безспорен е приносът ѝ при формиране на високохудожествените критерии на младите оперни певци. Впечатлена от значимостта на темата и обема на свършената работа при осъществяване на докторантската ѝ задача, поздравявам и нейния научен ръководител проф. д-р Свилен Райчев. В заключение на всичко казано до тук считам, че:

Като отчитам приносните научни и научно-приложни качества на дисертационния труд на **Габриела Иванова Георгиева - „Педагогическото наследство на Гена Димитрова – съхранената традиция на школата „Бръмбаров“, обогатена с най-добрите вокални практики на големите музикални сцени“**, като отбелязвам и считам за достатъчна публикационната ѝ активност, като отчитам изключителния ѝ принос за развитието на оперното изкуство в страната ни, давам убедено своята положителна оценка и предлагам на уважаемото научното жури да присъди образователната и научна степен **„доктор“** по професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство, научна специалност Музикознание и музикално изкуство (05.08.02) на докторант Габриела Георгиева, според изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

29.08.2021

проф. д-р Тони Шекерджиева-Новак

Пловдив